

RECENZE A REFERÁTY

Heinz Paetzold: Ernst Cassirer; von Marburg nach New York; eine philosophische Biographie. Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, 1995.

Filozofický životopis. Paetzold, působící jako profesor na německých, nizozemských a japonských univerzitách nenapsal nic více a nic méně než v podtitulu slíbil. Má pro to ostatně dostatečnou průpravu. Kromě monografií věnovaných estetice, uveřejnil již dvě knižní a řadu časopiseckých prací právě o Cassirerovi.

Kniha je koncipována podle hlavních etap Cassirerova života — etap, které jsou totožné s Cassirerovým vědeckým a pedagogickým působením na různých univerzitách. Kromě Úvodu a bibliografických poznámek tedy obsahuje následujících 11 kapitol: 1. Z Marburgu do New Yorku: orientující přehled; Filozofické začátky Ernsta Cassirera v Marburgu (1896–1899); 2. Berlínské roky Ernsta Cassirera: Od historika poznání k systematickému teoretikovi poznání a ke kosmopolitnímu historikovi ducha; 4. Cassirerův převrat k filozofii kultury v Hamburku (1919–1933); 5. Ernst Cassirer a „Kulturwisseschaftliche Bibliothek Warburg“; 6. Davosská disputace mezi Ernstem Cassirerem a Martinem Heideggerem v roce 1929; 7. Politická angažovanost Ernsta Cassirera pro Výmarskou republiku; 8. Aspekty Cassirerova sporu s „židovským“; 9. Konec Výmaru a Cassirerův pobyt v Oxfordu (1933–1935); 10. Cassirerovy roky v Göteborgu /Švédsko (1935–1941) a obrat filozofie kultury k etice a konečně 11. Cassirer v New Havenu (1941–1944) a v New Yorku (1944–1945): antropologické a sociálně psychologické rozšíření kulturní filozofie.

V každé z kapitol líčí Paetzold nejprve Cassirerovy životní osudy a pak podává výčet a obsah těch jeho děl, která v daném období vznikla. Zabývat se podrobněji jednotlivými kapitolami jeho díla by tedy znamenalo podávat obsah z obsahů. Zaměříme se proto raději na některé hlavní linie, které se dají v Paetzoldově přehledu vysledovat. Je to zejména linie vnitřního vývoje Cassirerova díla od filozofie poznání k filozofii kultury a ke stále většímu ohledu na sociální podmínky vzniku jednotlivých kulturních forem. Tato linie je ukázána v těsné spojitosti s linií druhou, tj. s linií Cassirerova osobního života, jež byla značně poznamenána jeho židovstvím.

Tuto linii líčí Paetzold v kontrastu s životem Cassirerova obdivovaného učitele H. Cohena. Zatímco Cohen v sobě dokázal spojovat uvědomělé židovství s německým vlastenectvím a socialismem, v Cassirerovi byly všechny tyto prvky zmírněny ohledem na všelidské hodnoty. Cassirer v Paetzoldově podání je kosmopolitno. Nevzpírá se svému židovství — na něž mu ostatně nedávají zapomenout různí antisemité —, ale ukazuje je v kontextu evropské kultury. Stejným způsobem pojednává o německu: Zatímco němečtí nacionalisté zdůrazňují individualitu Německa, poukazuje Cassirer na jeho zapojení do evropské kultury, odkud Německo čerpal, ale kam i přispívalo. Konečně mírně levicové zaměření Cassirerova politického smýšlení je zaměřením liberálním a projevuje se především podporou demokracie Výmarské republiky. Byl to ovšem právě režim Výmarské republiky, který Cassirerovi umožnil celkem klidný život a bohatou filozofickou tvorbu.

Těmto základním rysům Cassirerova politického a občanského života odpovídalo i jeho zaměření vědecké: Od novokantovského důrazu na problematiku teorie poznání přechází Cassirer k otázkám kultury, v jejichž rámci rozvíjí svou pluralitní filozofii symbolických forem. Ta mu pak umožňuje reagovat na drsnou současnost antropologickými a nakonec i částečně sociálně politickými pozdními díly, zejména ve Spojených státech amerických napsanými *Essay on Man* a *Myth of the State*.

Paetzoldova kniha je velmi dobrým úvodem do studia Cassirerova díla. Nemůže však samozřejmě nahradit četbu Cassirerových prací samotných.

Ivana Holzbachová

Heinz Paetzold: Die Realität der symbolischen Formen (Die Kulturphilosophie Ernst Cassirers im Kontext). Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt 1994.

Ačkoli tomu název a především podtitul nenavědčuje, je kniha, jak autor upozorňuje v Úvodní poznámce, souborem časopiseckých statí. Nevadí to, že se někdy překrývají. Vadí ovšem to, že pokud se čtenář chtěl poučit o Cassirerově pojetí symbolických forem, bude přibližně od poloviny knihy zklamán.

Kniha sama se dělí na Úvod: *Jakési encyklopedické heslo* a tři hlavní části: *Premisy, Kontexty a Závěry*. Ty se pak dělí dále na nespočet podkapitol, které zejména v oddílu druhém, tj. v *Kontextech* jsou samostatnými dílky, která byla zjevně napsána pro jinou příležitost a do knihy připojena teprve následně.

Úvod je skutečně to, za co jej Paetzold sám prohlašuje, tj. jakýmsi velice zhuštěným seznámením se s tím, co to vlastně symbolická forma je a jaká je úloha tohoto pojmu v Cassirerově díle. Už zde upozorňuje Paetzold na poměrně blízkou zpříznenost Cassirerových názorů s názory moderní semiotiky, zejména Morisovými.

Také *Premisy* se zabývají především Cassirerem a jeho symbolickými formami. Paetzold v nich zkoumá základní Cassirerovy symbolické formy, tj. mýtus, řeč a vědu. Upozorňuje na kantovské východisko Cassirerova myšlení i na posun, který Cassirer od Kanta — pod vlivem antropologických objevů — udělal. Zatímco pro Kanta byla základní a v podstatě jedinou formou lidského poznání věda, tvoří pro Cassirera věda už jen jednu — i když někdy nejdůležitější — ze symbolických forem. Stejně důležité jsou formy ostatní. Symbolické formy tak jsou u Cassirera spojeny se základními funkcemi: s funkcí vyjadřovací (mýtus), výkladovou (řeč) a významovou (věda). Paetzold Cassirerovi vytýká, že místy vědu přeceňuje a naopak svým výkladem způsobuje, že se ztrácí specifikum mýtu.

Kontexty jsou oddílem, ve kterém se Paetzold začíná Cassirerovi postupně vzdalovat a v němž do popředí začíná vystupovat jeho vlastní filozofický zájem. Obsahují pět částí: *Cassirerova „Filosofie symbolických forem“ a novější vývoj semiotiky, Filozofická antropologie a transcendentální filozofie, Umění a poznání; k teorii výtvarného umění Nelsona Goodmana, Symbolika jako konstituce rodového vědomí a jako utopická subverse; k teorii symbolického Georgy Lukáče a Ernsta Blocha a konečně „Mýtus o státu“ Ernsta Cassirera a „Dialektika osvícenství“ Maxe Horkheimer a Theodora W. Adorna.*

Paetzold tu zpočátku skutečně staví Cassirerovu filozofii symbolických forem do souvislosti jak s tím vývojem ve filozofii a vědě, který se odehrál po Cassirerově smrti, tak s objevy v některých jiných filozofických a vědeckých disciplínách ještě za Cassirerova života. Od kapitoly týkající se Goodmana se však od Cassirera vzdaluje. Ukazuje se, že jeho hlavní zájem je dvojitý: Zájem o estetiku a snaha vytvořit filozofickou antropologii nebo transcendentálně kritickou filozofii kultury, která by mohla sloužit jako základ filozofických věd.

To je zjevné v oddílu závěrečném, který obsahuje dvě stati: *Základy filozofické estetiky a Podmínky pro transcendentálněkritickou filozofii kultury.*

V první se zabývá problematikou estetiky a zejména jejími úspěchy v německé klasické filozofii. Domnívá se, že aby se zachovala úroveň filozofického myšlení tehdy dosažená, je nutné o estetice uvažovat na úrovni transcendentální kritiky.

Ve druhé jde Paetzoldovi především o to, že jak vědecká kulturní antropologie, tak antropologie filozofická odhalují pouze možnosti diversifikovaného lidského chování a různosti hodnotových žebříčků v různých kulturách. Paetzold zdůrazňuje, že pojem symbolické formy je klíčem k jednotě lidské zkušenosti. Chtěl by však po filozofii, aby se zabývala také platností, tj. hodno-